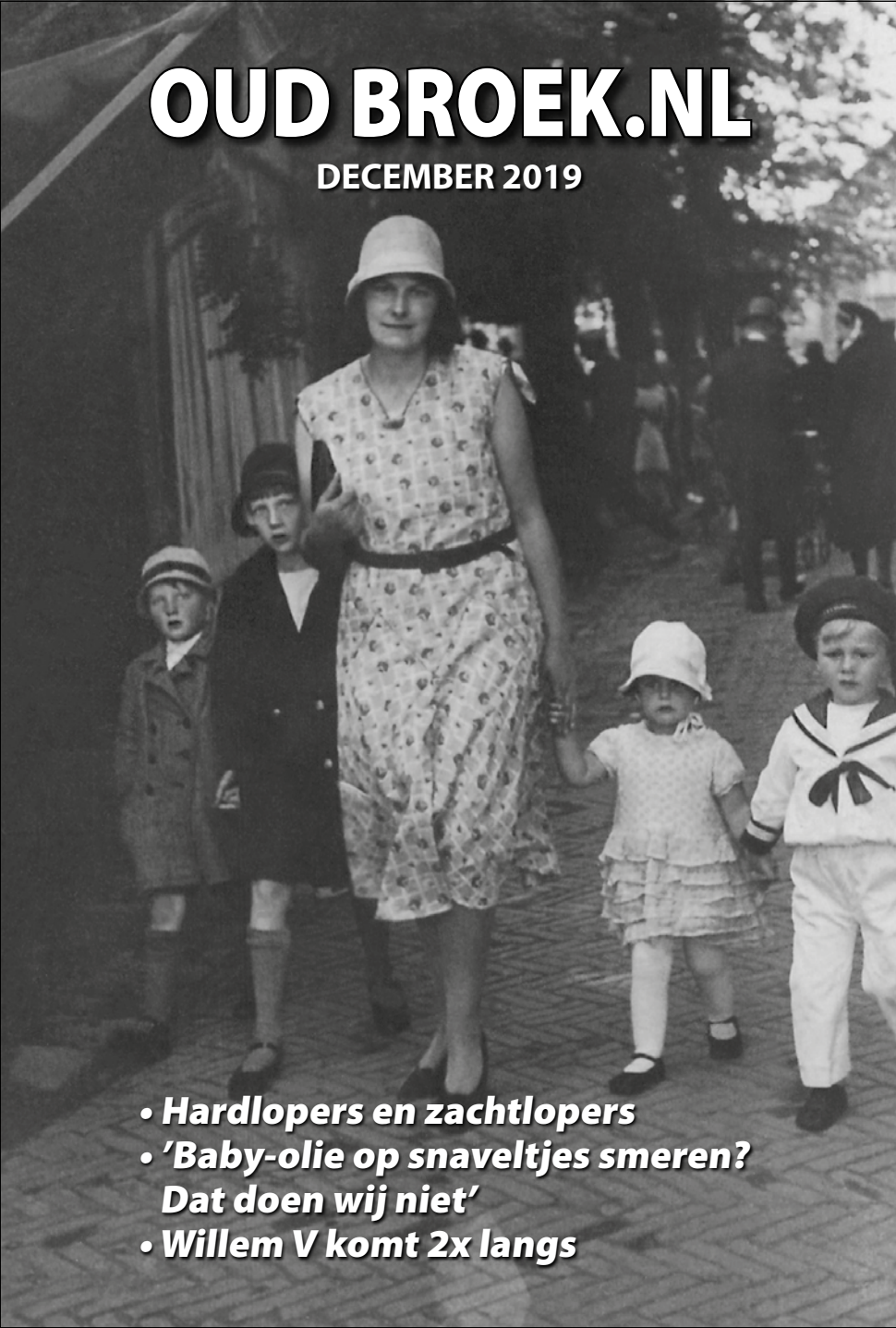


OLD BROEK.NL

DECEMBER 2019

- 
- **Hardlopers en zachtlopers**
 - **'Baby-olie op snaveltjes smeren? Dat doen wij niet'**
 - **Willem V komt 2x langs**

Op de voorpagina:
Clazina Spaans met Bertha en Wim.

COLOFON

Het bestuur van Vereniging Oud Broek in Waterland:

Naam	Positie	E-mail	Telefoon
Piet van Mourik	Voorzitter	pjvanmourik@sdrj.nl	06 53357711
Frans Abraham	Secretaris	info@oudbroek.nl	020-4031734 06-50742624
Jaap Wortel	Penningmeester	jaap.wortel01@gmail.com	020-4031216
Jan Hoetmer	Bestuurslid Beschermd Dorpsgezicht	sanjan65@hetnet.nl	020-4031614

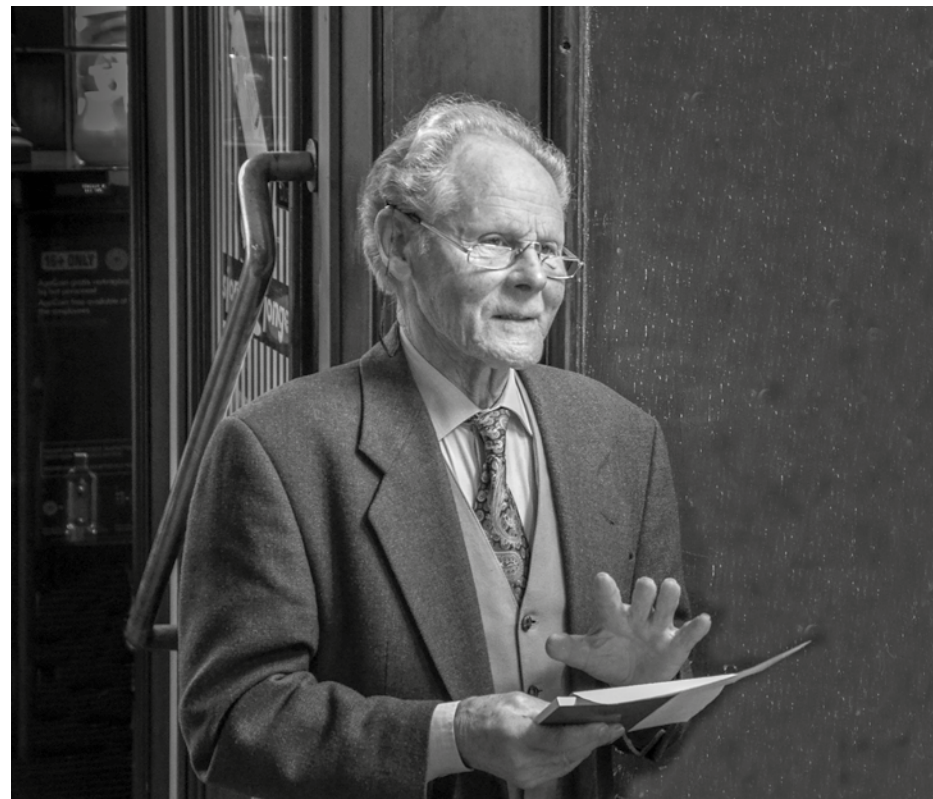
Medewerkers: Studio Hans Mulder, Hanneke de Wit, Aagje Bruijn, Sytze Boschma (redactie)
Linda Feltkamp (fotograaf), Speed-O-Print (drukwerk).

Correspondentieadres: Vereniging Oud Broek in Waterland, Keerngouw 30,
1151 BD Broek in Waterland
E-mail: info@oudbroek.nl • <https://www.oudbroek.nl> • Rabobank: NL44RABO 0310 7021 94

Lidmaatschap: Binnen postcode 1151 € 12,50, buiten € 17,50. Aanmelden via de website.

ISSN: 2211-8675

Wim Spaans verhuisde naar Dronten, maar is Broek in Waterland nooit vergeten



'Waar vind je een ijsbaan met de schoonheid van het Havenrak?'

In de vorige oudbroek.nl met de kermis als onderwerp, las u over het vlooientheater en de vreselijke dodenrit op motoren. Het verhaal kwam van Wim Spaans, die in regelmatig handschrift op lijntjespapier tal van herinneringen aan Broek in Waterland vastlegde. Drie banden vol.

In kleine oplage verscheen vorig jaar ter gelegenheid van zijn negentigste verjaardag Wims levensverhaal in een fraai uitgegeven boek, '90 jaar Wim Spaans, 1928-2018'. Het was vooral bestemd voor zijn kinderen. Wim 'zat in de levensfase waarin je overdenkt wat je hebt gedaan en hoe het leven zich heeft voltrokken'.

Wim Spaans werd geboren aan Laan 4, in dat huis in een bijzondere kleur blauw 'met zijn sierlijke gevel en beeldhouwde kuif'. Schoonzus Marion, die was getrouwd met zijn broer Jan, woont er nu. Wim was de oudste van de zes kinderen, drie jongens en drie meisjes, van veeboer Jan Spaans en Clazina van Elten.



Boerderij Belmermeer.

De stal, schrijft Wim, had iets huiselijks doordat hij aan het huis vastzat - vastzit, nog steeds, maar nu zijn er geen koeien meer. Achter de stal stond de houten hooiberg, de 'kaakberg' en daarnaast de dars waar in maart de hoogdrachtige schapen kwamen 'om te lammen'. Het erf achter de boerderij ligt aan het Havenrak: geweldig.

"Waar vind je een ijsbaan met de schoonheid van het Havenrak? Aan drie zijden omsloten door oude huizen met sierlijke topgevels, in diverse kleuren van blauwgrijs tot grijs en bentheimergeel, afgezet met geel en groen. Huizenkleuren die zo mooi harmoniëren met de vriesluchten."

"Als we vijf jaar waren, werden ons de schaatsjes ondergebonden en werden we op het ijs gezet. We werden er pas weer afgehaald als we begonnen te huilen." Ze oefenden achter een slee, waarin een klein bankje zat. "Met die slee haalden we opoe Van Elten op als ze op visite kwam, warm ingepakt in dekens."

Ieder jaar rond 1 mei werden de koeien van stal gehaald. Na de winter op een klein plekje te hebben doorgebracht, waren ze door het dolle heen. De kinderen Spaans brachten ze, vastgebonden aan een touw, naar 'de hoek', een stuk land vooraan in de Broekermeer.

Je had hardlopers en zachtlopers: Wim kon er twee tegelijk aan, een hard- en een zachtloper. Zijn zusjes Bertha en Liesje kregen zachtlopers toegewezen, maar die konden onverwachts veranderen in hardlopers. "Dan waren de meisjes hun koe kwijt en liepen ze er op hun klompjes huilend achteraan."

Beschamend voorval

Wim herinnert zich uit zijn jeugd 'een beschamend voorval'. Hij heeft gevangen gezeten in 'het hokkie', dat tegen de kerk aan was gebouwd. Zijn misdaad? Hij was met hulp van vriendje Jaap Honingh in de notenboom geklommen aan het Havenrak tegenover het huis van Wim van Engelenburg. Zonder licht op zijn fiets kwam de wijkagent eraan die, omdat Wim niet naar beneden kwam, rustig op zijn bagagedrager ging zitten wachten. Hij had 'alle tijd'. De agent had uiteindelijk de langste adem. Hij sloot Wim op in de cel en waarschuwde vader Spaans, die



Broers en zussen.



Foto van een klas van O.L.S. I in 1937 op het schoolplein. Liggend rechtsvoor Wim Spaans.

zijn zoon mocht gaan ophalen. "Zwijgend liepen vader en ik naast elkaar; er is ook later nooit over gesproken."

Het waren 'andere tijden', tijden bijvoorbeeld waarin een landheer zomaar de pacht van een boerderij kon verhogen waardoor de huur onbetaalbaar werd. De landheer kon ook zomaar de pacht opzeggen. "Grootvader en opoe Van Elten zijn mede daardoor zeker negen keer verhuisd."

Wim ging naar de bewaarschool, die pal naast zijn huis lag, en naar de lagere school aan het Roomeinde. "Het schooljaar begon op veel plattelandsscholen op 1 april of 1 mei. Dat was omdat de huur van een boerderij van 1 mei tot 30 april liep. Ook arbeiders, knechten en dienstmeisjes werden voor die tijd aangenomen en boerenhuwelijken werden in april gesloten."

Vanaf zijn twaalfde jaar hielp Wim met koeienmelken. 's Middags. Er waren ook kinderen die 's morgens vroeg moesten melken en overdag op de landbouwschool in slaap vielen. "Meester Geytenbeek had een doeltreffende remedie." Met een koeienouderblad gaf hij een dreunende slag op het tafeltje van de slaper. Die schrok wakker en viel voorlopig niet meer in slaap.

Hongertocht

De oorlog had ook in Broek in Waterland schrijnende gevolgen. Wim weet nog hoe Liesje, die haar arm had gebroken, door vader in een tweewielig kapwagentje naar het ziekenhuis in Amsterdam werd gebracht. "Achter hen aan ging een groep mensen op hongertocht, die achter de wagen beschutting zochten tegen het slechte weer."

Zijn ouders waren bang, dat Wim te werk zou worden gesteld in Duitsland. Ze lieten daarom een vervalst trouwboekje maken. Bij Wims geboortedatum, 15 april 1928, werd de naam van Bertha geschreven. Bij de geboortedatum van Liesje, 19 juni 1930, kwam ook de naam van Wim te staan. "We werden een tweeling." Wim was nu twee jaar jonger - te jong voor de 'Arbeitseinsatz'.

Behalve de landbouwschool in Purmerend en later in Alkmaar, volgde Wim een reeks cursussen. Wim, zijn broers Jan en Herman - alledrie wilden ze boer worden. Het was dan ook een welkome verrassing, toen hun vader in de jaren vijftig de boerderij van 'oom Dirk' (geen echte oom) kon overnemen. "Vader werd pachter en nam de veestapel en de inventaris over."

In die tijd kreeg Wim verkering met Tinie de Heer uit Middenbeemster. Een jaar later bood Jan Nierop, een vriend van zijn vader, zijn boerderij 'Scherpenheuvel' aan, hoog gelegen tegen de Belmermeerdijk, met ruim negen hectare land. Wim werd zelfstandig veeboer; er kon, in augustus 1955, worden getrouwd.

"Het was een boerderij met brongas, maar nog zonder waterleiding en elektriciteit. Onze kinderen Jan, Wim en Erik werden er geboren; we hebben er twaalf jaar heerlijk gewoond." Begin jaren zestig begonnen Alkmaar en Haarlem vuil te storten dichtbij Scherpenheuvel in de kanalen van de veenderij. Amsterdam was het ergst: in bakkenboten van soms wel zes schepen achter elkaar kwam de hoofdstad aanzetten met huis- en industrievuil.

Het stonk. Er kwamen ratten. Het vuilnis ging broeien waardoor moeilijk te blussen branden ontstonden. "Er kwamen veel bruine sprinkhanen en die zaten overal, ook in ons huis." Lichtpuntjes waren er ook. "Als het hoog opgestorte vuil een of twee jaar had gelegen en met een bulldozer vlak was geschoven, kon grasland worden gemaakt." Dat betekende dat Wim meer vee kon laten grazen, maar daar had hij geen stalruimte voor. De boeren in Waterland bleven zitten waar ze zaten - er kwam bijna geen stukje land vrij.

Toen Wim en Tinie in 1967 de kans kregen een schapenbedrijf in de Flevopolder te gaan leiden, aarzelden ze dan ook geen moment. Dat was het. Broer Herman zou op het bedrijf in de Belmermeer gaan wonen. Wim verhuisde met zijn gezin naar Dronten, waar hij behalve schapen ook koeien hield en een akkerbouwbedrijf begon.

De drie zonen van Tinie en Wim wilden geen boerenbedrijf leiden. "We zijn ook door een tragische gebeurtenis getroffen," schrijft Wim aan het slot van zijn boek. Zoon Wim is in 2003 bij een auto-ongeluk om het leven gekomen. "Dat is heel ingrijpend en dan is het heel belangrijk dat je verdriet kunt delen en elkaar steunt." Wim en Tinie, 64 jaar getrouwd, wonen nog steeds in Dronten - niet meer op een boerderij, maar in een burgerwoning.

Hanneke de Wit

Strijd tegen 'Koning Alcohol'

Broek in Waterland. Zondagmiddag j.l. werd op het Kerkplein alhier een openluchtbijeenkomst gehouden ten gunste van de geheelonthouding. Na in optocht, met het vaandel van de afd. Nieuwendam e.o. voorop, naar het terrein te zijn gemarcheerd, werd de bijeenkomst geopend door den heer S. Stolp, hoofd der school te Uitdam. Daarna voerden achtereenvolgens het woord de heer Banning, onderwijzer te Nieuwendam en Ds. Klein van Edam. Beide sprekers schetsten in gloedvolle bewoordingen de ellende, welke het drankgebruik sticht. Beide drongen aan om te breken met de gewoonte om bij alle gelegenheden alcoholhoudende dranken te bezigen. Met eene opwekking om mede te strijden tegen "Koning Alcohol", zich te scharen onder de blauwe vaan, eindigden beide uitstekende redenaars hun voor den vuist uitgesproken rede. Een talrijk publiek luisterde aandachtig naar deze begaafde sprekers.

Bron : Goedkoopse Purmerender Courant, 13 juli 1910

Waar komt het schitterende goudleren behang in het landhuis van Rudyard Kipling vandaan?

De beroemde schrijver Rudyard Kipling kennen wij allemaal van 'Het Jungle Boek', verfilmd door onder anderen Disney. Kipling, in 1865 geboren in Bombay, kocht in 1902 in East Sussex (Engeland) een schitterend landhuis, Bateman's House. Een van de mooiste vertrekken is de eetkamer met zijn prachtig achttiende eeuws goudleren behang, schrijft auteur David Allen in een artikel dat afgelopen zomer verscheen. Waar kwam dat behang vandaan?

Allen ging op speurtocht, waarbij hij eerst een dwaalspoor volgde, dat naar het eiland Wight voerde. De vader van Kipling die daar werkte, zou het behang hebben meegebracht. Vervolgens stuitte Allen op een brief uit 1940 van Elsie Kipling, de dochter van de schrijver die in 1936 was overleden. Elsie had een envelop ontdekt met de correspondentie over de aankoop van het goudleren behang.

Kipling bleek het goudleren behang in 1902 (het jaar van de aanschaf van het landgoed) voor honderd guineas te hebben gekocht van W. Moens uit Lymington. Deze Moens had het in 1877 gekocht van de burgemeester van Broek in Waterland.

Als vrijwilliger in Bateman's House, nu een museum, spitste David Allen zijn oren. "Ik was te meer geïnteresseerd, omdat ik in Broek in Waterland ben geweest," schrijft hij. Samen met vrienden uit Broek wilde hij achterhalen uit welk huis het goudleren behang kwam.

Allen kwam eerst terecht bij Het Beroemde Huis aan de Erven 10, dat zoals wij weten niet het 'echte' beroemde huis is geweest. Het echte beroemde huis dat rond 1740 werd gebouwd, stond verderop op nummer 30. Het was van steen en voorzien van klassieke zuilen - vandaar: beroemd. De inventaris werd verkocht na de dood van de eigenaar in 1857; het huis werd twee jaar later afgebroken.



David Allen citeert J.W. Niemeijer die in een Broeker Bijdrage schrijft, dat het interieur van het echte beroemde huis 'rijk versierd' was. Napoleon moet er toen hij hier op bezoek was muurschilderingen hebben gezien, bedsteden en goudleren wandtapijten.

De broer van de man die het echte beroemde huis liet bouwen, gaf in ongeveer dezelfde tijd opdracht voor de bouw van een huis in Monnickendam, voorzien van...fijn goudleren behang. Dat behang staat op naam van de Amsterdamse goudleermaker Nicolaas Blankert (1702-1750).

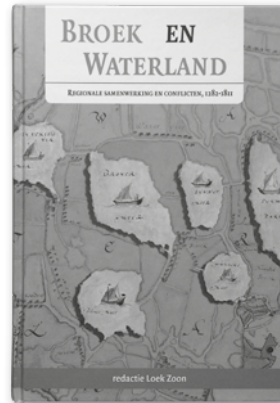
Ligt het niet voor de hand dat Blankert ook het behang heeft gemaakt, dat in het landhuis van Rudyard Kipling terecht kwam? David Allen sluit de zin af met een vraagteken, maar er had net zo goed een uitroepteken kunnen staan.

Jarenlang frontgebied: Waterland tijdens het begin van de Opstand Godts huis tot Broeck ter neer geleijt in brant 1573

We moesten niets hebben van Filips II, de koning van Spanje die probeerde ons land aan zijn macht te onderwerpen. Een oorlog die tachtig jaar (behoudens een twaalfjarig bestand), van 1568 tot 1648, zou duren, was het gevolg. Willem van Oranje leidde de Opstand tegen de Spaanse bezetter; Filips stuurde in antwoord de 'ijzeren' hertog van Alva noordwaarts.

'Dat de soldaten van Alva tot diep in Waterland zijn doorgedrongen, is een weinig bekende episode uit de Opstand tegen de Spaanse overheersers. De Waterlandse dorpen lagen in de frontlinie,' schrijft Jaap Haag in het hoofdstuk 'Weerbare mannen van Broek in Waterland'.

Jaap Haag is een van vijf auteurs die een hoofdstuk schreven voor het onlangs verschenen 'Broek en Waterland. Regionale Samenwerking en conflicten, 1282-1811'. Het boek gaat, aldus Loek Zoon die de redactie voerde, over 'samenwerking en conflicten tussen de Waterlandse steden en dorpen in de late Middeleeuwen en de vroegmoderne tijd'.



De vrijheidssrijd tegen de Spanjaarden werd gevoerd door buitenlandse huurlingen, mogelijk een derde was afkomstig uit Holland boven het IJ. Van oudsher hadden boeren en burgers in geval van oorlog dienstplicht. Ze moesten hand- en spandienst verrichten, schansen opwerpen, of dichtgevroren meren en vaarten openhouden.

Niet alleen de Spanjaarden hielden huis in Waterland; menig 'huijsman' of boer werd beroofd en afgeperst door soldaten van Oranje. Dat gebeurde 'sonder datter enige straffe ofte onderzoek bijna op de misdaeders gedaan werd'. 'Onse groote klok wegende omtrent 1500 pond' werd in 1572 uit de kerktoeren gestolen.

Op 25 augustus 1573 begonnen de Spanjaarden en de Spaansgezinden een groot offensief. Al gauw vielen 'de schans te Lantsmeer en oock de dorpen Suijderwoude en Sunderdorp den vijant in handen, twee dagen later gevolgd door Broek'. Ook de kerk werd in brand gestoken. De kerk werd 'herbout' en rond 1640 voorzien van een prachtig gebrandschilderd raam, dat herinnert aan de brand. Onderaan in het midden ziet u in een vlammenzee 'Godts huis tot Broeck ter neer geleijt in brant 1573'. Rondom, schrijft Haag, is als in een stripverhaal het geleidelijk herstel van de kerk te volgen.

De oorlog dompelde ons dorp in diepe armoede. Jaap Haag: 'Voor Broek in Waterland brak misschien wel de donkerste periode uit zijn geschiedenis aan, al had het voorafgaande jaar de inwoners ook al danig beproefd'.

'Broek en Waterland, Regionale samenwerking en conflicten, 1282-1811'. Uitgeverij Verloren, Hilversum. 26 euro. Te koop bij Cees Pels, Wout Jesse en 't Winkeltje (Wals Schokker) in Broek in Waterland en in de boekhandel.

Eén bezoek was niet voldoende: Willem V komt twee keer langs



Dat was me wat, niemand minder dan stadhouder prins Willem V zou op 21 juli 1773 Broek in Waterland bezoeken. De vier burgemeesters die ons dorp rijk was - Hilbrand Verlaan, Cornelis Schoon, Jan Symonsz Hals en Klaas Nanningsz Kok - bereidden een vorstelijke ontvangst voor.

'Op de ochtend van de 21ste juli,' schrijft J.W. Niemeijer in de 'Broeker Bijdrage' van december 1982, 'zat gemeentesecretaris Jacob Tentsz in de toren van de kerk te turen in de richting van Buiksloot of de stoet er al aan kwam. Toen het zover was, gaf hij het sein om de klok te luiden'.

Bij herberg De Zwaan aan de trekvaart naar Monnickendam stapte de stadhouder met zijn gevolg uit, opgewacht door onder anderen de burgemeesters Verlaan en Schoon. De stoet liep naar de kerk, waar de prins 'audiëntie gaf' aan belangrijke dorpsgenoten. Het moet er best aangenaam zijn geweest, want ter verdrijving van de mufte (graf)lucht werden nagelen en alandswortel gebrand.

Na het eten in het dorpshuis aan het Kerkplein liep de groep langs het Leeteinde. De stadhouder was toen al twee erepoorten gepasseerd; hier stond de derde met de tekst:

***Dat 't Oranje Huys gezegent zy
Wenscht den Broeker Burgery.***

Aan het Roomeinde en vervolgens aan het Havenrak bezichtigde de prins enige huizen. Verderop stond de koets klaar en daar ging de prins weer, richting Monnickendam. Het bezoek had maar vijf kwartier geduurd. De stadhouder zou ook nog Edam en Purmerend aan doen en Midden - WWBeemster, waar hij werd begroet door dominee Wolff en zijn vrouw, schrijfster Betje Wolff. Hun huis is nu een museum.

Broek in Waterland had zich van zijn prinsgezinde kant laten zien, maar intussen gingen al-lengs vrijmoediger en radicaler stemmen op van mensen die niets van de Oranje's moesten

hebben. In juni 1787 hield een patriottisch (anti-prins) legertje prinses Wilhelmina, de vrouw van Willem V, aan en dwong haar uit haar koets te stappen.

Schande

Een belediging, schande! Wilhelmina riep haar grote broer, de koning van Pruisen, te hulp. Aan zo'n broer had je wat: hij viel met een leger van twintigduizend man Holland binnen en ziedaar - de macht van de Oranje's was hersteld.

Zo kwam Willem V, weer geheel zeker van zijn zaak, in 1788 opnieuw naar Broek in Waterland, nu met zijn gezin. Ons dorp was nog altijd zeer oranjegezind - de schatrijke Neeltje Pater spande wat dat betreft de kroon. Zij vergoedde alle onkosten die de gemeente voor het stadhouderlijk bezoek had gemaakt.

Neeltje had een ereboog op het Kerkplein met 150 lampions laten versieren en flink bijgedragen voor de vlag, die van de kerktoeren woei. Willem was haar dankbaar: hij gebruikte bij haar thuis aan het Roomeinde 'enige verversingen'.

Naar ontwerp van J.M. Lageman werd een gedenkpenning aan dit bezoek geslagen met op de ene kant een portret van Willem en Wilhelmina, op de andere kant het wapen van Broek in Waterland. Historische Vereniging Broek in Waterland heeft onlangs een exemplaar van de penning, die haar werd aangeboden, gekocht (zie afbeelding op vorige pagina).

Gymnastiek voor meisjes

Broek in Waterland. De gymnastiekvereniging "Sparta" alhier, stelt pogingen in het werk hare dames-afdeeling te versterken. Het plan van het bestuur is, dat zoo en bij de dames-afdeeling en bij de adspiranten meisjes als lid toetreden, over te gaan tot het benoemen van een gediplomeerd directrice. Ook zullen de repetitie-avonden dan op verschillende avonden worden gehouden en dus niet meer samenvallen met die der heeren en jongens.

De thans bestaande damesafdeeling zal persoonlijk door huisbezoek bij de ouders trachten het ledental uit te breiden. Moge het kranige troepje, dat reeds eenige schoone overwinningen kan boekstaven, er in slagen het malle vooroordeel, dat bij vele ouders bestaat, weg te nemen, zoodat zij eenparig hunne meisjes naar de oefeningen van "Sparta" sturen. De dwaze meening, dat gymnastiek niet "net" is voor meisjes, is bespottelijk.

Bron: Goedkoope Purmerender Courant, 22-03-1911

Kerstfeest

Broek in Waterland. Zondag- en Maandagavond had hier in de Bewaarschool het Kerstfeest plaats; de eerste avond voor de leerlingen der Bewaarschool, de tweede avond voor de leerlingen der Zondagsschool. Tot dat einde prijkte in de school een prachtig verlichte Kerstboom. Met veel opgewektheid is beide avonden het feest gevierd. De kinderen werden onthaald op allerlei versnaperingen en ontving en bij het naar huis gaan een geschenk. Zowel ouders als kinderen keerden hoogst voldaan huiswaarts.

Bron: Goedkoope Purmerender Courant, 01-01-1911

Stremming

Broek in Waterland. De stremming van het verkeer over de brug in het verlengde Overlekergrouw-Atjehgrouw van de Zes N.H. Steden bij G. Oud is opgeheven. De vernieuwing van de brug is gereed.

Bron: Goedkoope Purmerender Courant, 03-04-1911

Voor de 88ste keer lieten de 'kleindieren' zich bewonderen



Jan Zoekende, Henk de Gier en Jan Roos.

'Snaveltjes met baby-olie insmeren? Dat doen wij niet'

"Fanatiek? Och, echt fanatiek zijn we niet," zegt Henk de Gier. Jan Zoekende: "Je ziet wel eens op grote shows, dat ze de nageltjes of snaveltjes van de vogels met baby-olie insmeren." Henk: "Of echte fokkers die de kam van een kip of haan met lippenstift bijkleuren. Dat doen wij niet."

We spreken Henk de Gier, Jan Zoekende uit Monnickendam en Jan Roos in woonark Silentium van Roos bij de 'stenen brug' aan de Wagengouw. Onderwerp: de Kleindiersportvereniging, waarvan Jan Zoekende bestuurslid is. De drie mannen zijn van jongs af verknochte liefhebbers van vogels of kippen - of misschien wel van alle 'kleindieren' die eerder deze maand, voor de 88ste keer, werden tentoongesteld. In de gymzaal van De Havenrakers.

De kippen van De Gier en de vogels van Zoekende waren erbij, maar Jan Roos moest verstek laten gaan. Hij is ziek geweest, kon geen vogels laten broeden. Oude vogels insturen - dat is zijn eer te na.



Leuk, al die bewonderende blikken van de bezoekers voor vogels, hoenders, ganzen, eenden en konijnen, de één nog mooier dan de ander. Maar het gaat de eigenaren toch vooral om het oordeel van de keurmeesters. Een keurmeester, die een pittige cursus achter de rug heeft voordat hij dit werk mag doen, keurt op een dag wel zestig, zeventig dieren.

De dieren mogen niet zomaar de sporthal in. Ze moeten zijn ingeënt tegen ziektes, de eigenaar betaalt inschrijfgeld en de dieren moeten aan bepaalde eisen voldoen. Een Vlaamse reus bijvoorbeeld moet op zijn minst zeven kilo wegen. De keurmeester inspecteert de vacht, de lengte van de oren, de nagels, kijkt of de tanden recht staan en geeft punten.

Witte puntjes

Jan Zoekende: "De keurmeester blaast de vacht van het konijn open, kijkt hoe de huid is, of er geen witte puntjes zitten." Witte puntjes? "Ja, een wit puntje bewijst dat er haren zijn uitgetrokken, die niet de goede kleur hadden. Dat mag niet." Henk: "Een kip met een kromme teen, of met verkeerde vlekken, dat kan ook niet."

Jan Roos vertelt dat je vogels binnen zeven dagen nadat ze uit het ei zijn gekomen, moet ringen in de kleur van het geboortjaar. "Daarna wordt de poot te dik; je mag de ring er niet meer afhalen. Doe je dat wel en merkt de keurmeester het, dan word je gestraft door de bond."

Zodra de tentoonstelling is geopend, zegt Roos, zie je al handelaren rondlopen, die vogels bestellen. De tentoonstelling wordt altijd begin december gehouden. Vroeger was er dan, vanwege Kerst, veel vraag naar konijnen. Groenteman Hes Wortel bestelde flinke aantallen; hij nam tijdelijk drie man extra in dienst om ze te slachten.

Kinderen in dorpen als Broek in Waterland groeiden op met kippen. "Iedereen had een tuin," zegt Henk de Gier, "en iedereen had wel een paar kippen en konijnen lopen. Van jongen af gingen we ook met de school naar de kleindiertoentoonstelling."

Die kippen kregen gewoon geprakte beschuit met eieren of restjes te eten. "Om het fokken naar een hoger niveau te tillen, is in 1926 de Fokvereniging opgericht, de voorganger van onze Kleindiervereeniging," zegt De Gier. "Met andere kippenhouders samen voer inkopen, proberen de kip meer eieren te laten leggen, dat soort zaken. Pas later kwam er het show-element bij, dat nu heel belangrijk is."

Concordia

Ze weten nog goed dat de tentoonstellingen vroeger werden gehouden in café Concordia aan de Dorpsstraat. De Gier: "De kooien stonden wel driehoog opgesteld." Roos: "Nu overdrijf je toch, ze stonden twee hoog. Ik weet het nog, want ik heb de armatuur aangelegd." De Gier: "Ze namen het hele café in beslag, tot en met het podium." Henk vertelt dat vroeger op de maandag na de tentoonstelling 's avonds in het café een markt werd gehouden. Daar kwam iedereen uit dorp en omgeving naar toe om 'kleine dieren' te kopen of te verkopen.

Concordia voldeed jarenlang prima als tentoonstellingsruimte, maar eind jaren zestig werd het er 'te stoffig, te klein en te druk'. Na een reeks omzwervingen op andere adressen kreeg de vereniging de gymzaal van de lagere school in het vizier. Jan Roos: "Dat leidde tot bezwaren van de leden van de gymvereniging. Toen ze later merkten hoe prachtig schoon we alles achterlieten, waren we meer dan welkom." Hebben de heren favorieten? Voor Jan Zoekende is dat de grasparkiet. "Hij hecht zich aan je." Ook de zebra-vink, de Japanse meeuw en de valkparkiet ziet hij graag. Jan Roos die al vijftig



jaar vogels houdt, is dol op de rosella. "Verleden jaar viel een vogel van stok en bleef voor dood liggen. De dierenarts bracht hem weer tot leven. Zijn poot is een stompie, maar ik zal hem nooit weg doen."

Henk de Gier gaat voor de kippen. Hij heeft de new hampshire, Noordhollandse blauwe, de bonte leghorn en de marans. Alle soorten in aparte hokken met een haan erbij. "Je moet ze uitgekiend voer geven; dat is het oog van de meester waardoor je mooie dieren krijgt."

Henk: "Weet je voldoende? Dan ga ik nu koeienmelken."



Kippen, konijnen en eieren: komt dat zien!

'Het hele café, waarvan de kastelein ook actief lid was, werd ontruimd om de kippen en konijnen te installeren', zo stond in de krant te lezen. 'Ook waren eieren te bezichtigen.' Dat was daags nadat de door onder anderen burgemeester P.J. Peereboom en veearts J.F. De Gier opgerichte Fokkersvereniging in december 1926 in café Concordia haar eerste tentoonstelling had ingericht.

Doel was te zorgen dat meer mensen pluimvee gingen houden om er wat aan te verdienen. Zo zou het aanbrengen van elektrisch licht de eierproductie kunnen verhogen. Als je als kippenhouder lid was van de vereniging zat je goed. Gezamenlijk werd bijvoorbeeld voordelig voer ingekocht. Je kreeg reductie bij de aankoop van kuikens, fokmateriaal en andere pluimveebehoeften en 'ieders bedrijfsbelangen werden behartigd'. Zou? zo luidde in 1932 de vraag in het verenigingsblad, 'de geringe contributie van twee gulden niet minstens tienvoudig door het lidmaatschap worden vergoed?'

In 1971 kwam een afdeling vogels tot stand, die in 1973 samen met de Fokkersvereniging opging in Kleindiervereeniging Broek in Waterland & Omstreken. Drie jaar later werd Maja Schoon secretaris van het bestuur. 'Het eerste dat Maja deed', aldus de krant, 'was het in ere herstellen van het jaarlijks uitstapje, het zogenoemde 'kippeuitje'. Het organisatietalent en de administratieve vaardigheden van Maja worden geroemd. Maja: "Met elkaar hebben we ook altijd veel plezier."

De huidige secretaris, Anita Roeleveld, heeft even geteld hoeveel dieren zich dit jaar voor de tentoonstelling (13 en 14 december) hadden aangemeld: vijftig konijnen, 71 hoenders, veertien ganzen/eenden, zeventig vogels. Anita: "Helaas dit jaar geen duiven."

De gemeente Waterland buigt zich momenteel over de vraag: 'blijven we zelfstandig of gaan we samen met Edam/Volendam dan wel met Amsterdam of Landsmeer?' Ook ruim tweehonderd jaar geleden speelde een dergelijke kwestie.

De Vereniging van "Zuiderwoude en Uitdam" met "Broek in Waterland"

Op den 19 december 1811 bevonden zich, ingevolge een arrêté van den Prefect van het departement van de Zuiderzee, de maire en de municipale raden der gemeente "Broek in Waterland" met die van "Zuiderwoude en Uitdam" ten Raadhuize van broek, buitengewoon bijeengeroepen om te delibereren over zoodanige pretensien, welke het Rijk wegens achterstallige verponding van de gemeente in te vorderen had. In die vergadering bleek, dat het Rijk geen achterstallige verponding van de gemeente Broek te vorderen had, doch dat Zuiderwoude en Uitdam nog f 1.925,16 schuldig was, ten gevolge van het faillissement van den toenmaligen "gaarder der verponding", zijnde deze gemeente nog niet in staat geweest het verschuldigde aan het Rijk te voldoen. Na uitvoerige deliberatiën werd besloten de gemeenten te vereenigen en de achterstallige f 1.925,16 ineens vóór het einde van 1812 af te doen, "mits dat hun lieden mogt worden geconsenteerd om den Toorn, beneffens de klok van Zuiderwoude te mogen verkoopen en een kleyn klok op een geschikte plaats daarvoor te stellen, te meer daar de gemelde toorn in sulke slegte en bouwvallige omstandigheid is en dat men hierdoor zonder het minste bezwaar de ingezetenen op eenmaal uit de bovenstaande en nog meerdere schulden, waarmede deze gemeente belast is, kan geraken".

Daarop werd eene gemeenschappelijke begroting voor 1812 opgemaakt en werden alle stukken betreffende den vereeniging enz. door de beide maires en de respectieve municipale Raden onteekend, behalve door Pieter Wederpool van Zuiderwoude, die zich daarmede niet kon vereenigen. De Maire van Broek werd benoemd tot Maire der gecombineerde dorpen en nevens hem werd een municipale Raad aangesteld, gevormd uit ingezetenen der drie onderscheidene plaatsen.

Of die vereeniging door de belanghebbende dorpen gewenscht werd vinden we niet vermeld, men zwichtte destijds waarschijnlijk voor de omstandigheden. Neerlands eerste Koning, echter, liet wel degelijk het voortduren of eindigen dezer combinatie aan de vrije keuze der gemeente over, mits de belangen der ingezetenen daardoor niet werden geschaad. Daar niemand vrede had met de samensmelting, vinden we al spoedig twee afgevaardigden uit de beide dorpen bij den gouverneur van deze provincie op audientie, beide verzoekende om een einde te maken aan de combinatie. De Burgemeester van Broek grondde dit verzoek op den verren afstand, waarop de dorpen van elkaar verwijderd liggen, waardoor het bestuur met vele moeilijkheden en onaangenaamheden gepaard ging en tengevolge waarvan de leden van het tegenwoordig bestuur in die plaatsen wonende, niettegenstaande zij behoorlijk werden geconvoceerd om de vergaderingen te Broek bij te wonen, maar zelden verschenen.

De afgevaardigde van Zuiderwoude deelde den Gouverneur mede, dat dit dorp weder gaarne op zich zelf zou willen staan, omdat het altijd de tweede in rang was geweest der gemeente in Waterland, en men toch gaarne zijn recht behield. Op een vraag van den Gouverneur of Zuiderwoude in staat zou zijn een eigen bestuur te bekostigen, werd geantwoord, dat de kosten enkel zouden moeten gelegd worden op de landerijen; hetwelk niet kon worden toegestaan. Vervolgens betoogde de heer Gouverneur, dat het voortduren der combinatie voor Broek hoegenaamd geene bezwaren inhield, waarop de Burgemeester aanwende dat, wanneer het onderhoud der armen van de eene plaats ten laste van de andere plaats werd gebracht, "zulks tot groot bezwaar van dezelve zouden zijn". Deze opmerking achtte de Gouverneur gegrond 'waarop hij besloot en hetzelfde alzo

ter neder stelde dat de arme van den eene plaats niet tot lasten van den anderen gebracht zouden worden en wanneer onverhoopt de armekas van eene gemeente niet toereikende was tot onderhoud der arme, en eene quistatie over de ingezetenen dier gemeente moesten gelegd worden alwaar zulks voorviel." Hiermede eindigde de conferentie, de beide gemeenten bleven één en zijn sedert één gebleven.

W. van Engelenburg, november 1898.

Afscheid van J.P. Mars (1930-2019)

De familie Mars heeft het bestuur van de historische Vereniging Oud Broek in Waterland gevraagd het woord te voeren te zijner nagedachtenis. Wij voldoen graag aan dat verzoek.

In de jaren zestig, je kan je dat nu niet meer voorstellen, was Broek in Waterland helemaal niet zo mooi. Veel houten huizen stonden er verwaarloosd bij. Toenmalig burgemeester Te Boekhorst vond dat die woningen net zo goed gesloopt konden worden. Daar dachten Jan Mars en Wous Niemeijer heel anders over. Op 5 april 1965 hebben zij de historische Vereniging Oud Broek in Waterland opgericht. In de statuten is het doel vastgelegd:

Het dorps- en landsschoon van Broek in Waterland te bewaren, te beschermen en waar mogelijk te vermeerderen, het gevoel voor het eigen karakter van de gemeente bij haar ingezetenen te ontwikkelen en de lokale geschiedenis te bestuderen en vast te leggen.

Dit is een mondvul juridische taal. Het is leuker om het te horen in zijn eigen woorden. Ik citeer daarom uit de inleiding in het eerste jaarverslag van de vereniging.



Nadat op 5 april 1965 op initiatief van haar huidige voorzitter de vereniging "Oud Broek in Waterland" was opgericht, heeft het bestuur zich dadelijk beraden over de weg die zou moeten worden bewandeld om het doel te bereiken, dat ieder voor ogen stond : de handhaving van de bijzondere schoonheid van ons dorp. Daarbij is van meet af aan beseft, dat er gewaakt moest worden tegen een steriel isolement, maar dat moest worden getracht een zo groot mogelijk deel van de ingezetenen van Broek te betrekken bij het verwezenlijken van de doelstellingen der vereniging.

Snel was er al succes te melden. Al op 24 mei 1965 telde de vereniging bijna 65 leden. Nu, bijna 55 jaar later, kunnen we constateren dat het initiatief een groot succes is geworden. De oude kern van Broek in Waterland is beschermd dorpsgezicht geworden. Veel panden zijn een rijksmonument. Ruim 500 gezinnen zijn lid van onze vereniging. Ook op een andere manier blijkt hun overtuigingskracht sterk te zijn geweest. Eerder genoemde burgemeester Te Boekhorst was jaren later bestuurslid en gids van onze vereniging. Jan Mars heeft 13 jaar, van 1965 tot 1978, het voorzitterschap vervuld. In die jaren is er veel tot stand gebracht. Wegens zijn verdiensten voor de vereniging is Jan Mars benoemd tot erelid van de vereniging.

De inwoners van Broek en wij als historische Vereniging Oud Broek in Waterland, zijn veel dank verschuldigd aan Jan Mars. Het huidige prachtige dorps-schoon zou er zonder hem niet meer geweest zijn.

Wij wensen de familie veel sterkte bij het verwerken van dit verlies.

Bovenstaande tekst heeft bestuurslid Jaap Wortel van historische Vereniging Oud Broek in Waterland uitgesproken tijdens het afscheid van Jan Mars op 21 november.



***Vereniging Oud Broek in Waterland
wenst alle medewerkers en leden
gezellige kerstdagen en een
opbouwend en gezond 2020!***

